

Simon Pasternaks tale ved Gyldendals efterårsreception

Taler

Simon Pasternak
Forlagschef, Gyldendal

Dato

28. august 2025

Sted

Gyldendal, Klareboderne

1 Kære jer

Lad os begynde lidt omvendt i år. Nemlig med at skåle.

5 For der er faktisk sket noget godt.

Politikerne har efter årelange overvejelser besluttet at droppe momsen på chokolade.

10 Ja, og på bøger.

Og det er selvfølgelig det sidste, vi skal skåle for.

Skål.

15

Det var – undskyld mit franske – fandeme også på tide.

20

For de sidste 15-20 år har man gradvist ødelagt læsningen i digitaliseringens og liberaliseringens navn og skubbet bøgerne og litteraturen ud af skolesystemet og derefter ud af verden og hovederne på de fleste. Medmindre man kommer fra et hjem med bøger eller ved et tilfælde bliver fortryllet af et møde med en skøn sætning. Måske forsøgte man at skabe et nyt aerodynamisk og potentielt menneske uden hukommelse og fantasi og evne til at tænke, hvem ved – men som Dostojevskij siger, og Fjodor tager sjældent fejl, når det handler om det, altså mennesket:

25

”Hvis du holder op med at læse bøger, holder du op med tænke”.

30 Og vi har virkelig brug for at læse og tænke i denne her tid, hvor verden er mere
vanvittig end nogensinde. En verden, hvor løgneren stoltserer rundt, og magten til
at manipulere fortællingen celebreres som det højeste gode. Hvor klodens hjerne
er ved at sprække, og normalmeteren er blevet bøjjelig. Hvor panikken, apatien
og den højtgalpende forargelse og vrede spreder sig over kloden, og hvor denne
35 linje fra en østrigsk roman fra 1959 virker uhyggeligt genkendelig:

”Jeg er ikke længere i stand til at udholde den for min hjerne uudholdelige
kendsgerning, at godt og ondt kommer ud på et.”

40 Og hvor stiller det os i en sådan tid? Nærmer vi os Hannah Arendts definition
på totalitarismens ideelle undersåt, et menneske, der hverken er overbevist nazist
eller kommunist, men et menneske, for hvem forskellen mellem kendsgerninger
og fiktion, mellem sandt og falsk, og ja – mellem godt og ondt – ikke længere
findes?

45

Måske, men forhåbentlig ikke.

For vi tror, at der findes et middel mod det: at læse og skrive bøger.

50 Og alle os der er samlet her i dag – forfattere, oversættere, digtere, redaktører,
historikere, journalister, debattører, filosoffer, romanforfattere, grafikere,
konsulenter, psykologer, læger, hypnotisører, ja alle læsende og skrivende – vi
må være endnu klarere på, hvad vi gør. Vi må sammen insistere på
SANDHEDEN i alle dens former, i alle dens genrer og underarter. Vi må stå
55 fast på både fiktionens og nonfiktionens sandheder og ikke mindst evnen til at
skelne imellem dem.

I nonfiktionen må vi holde standarderne, og selvom der altid findes flere
sandheder, må vi holde fast i, at der findes metoder til at repræsentere rimelige
60 sandheder. Vi ved heldigvis fra en overvældende mængde kilder, at forfatteren til
et forrygende erindringsværk om at være statsminister i Danmark og
generalsekretær for Nato rent faktisk har været statsminister i Danmark og
generalsekretær for Nato og kan fortælle os om lige netop det, selvom
fortolkningen af begivenhederne er hans egen. Og ja, vi må selvfølgelig kunne
65 stole på, at krigsfotografer, der har været her og der, rent faktisk har været her og
der for at tage billedet, selvom der altid er rum for subjektivitet og glemsel af
konkreter. For virkeligheden og kendsgerningerne FINDES, og de kan og skal

BESKRIVES.

70

Men vi må også insistere på fiktionens sandhed, og, ja, den ER speget og saltet og røget, men den ER der.

Som der står i en af forårets romaner:

75

”Der er visse omstændigheder som gør at det der er sandheden måske ikke er sandheden. At det man ville kalde løgn faktisk er sandere end: DET DER SKETE.”

80

Lad os se lidt på den, fiktionens sandhed – eller stille spørgsmålet lidt anderledes. Hvor meget virkelighed må der være i en fiktion?

85

Som nogle af jer måske ved, er vi netop blevet stævnet af virkeligheden. Sidst vi blev det var i 2009 i forbindelse med romanen Suverænen. I dommen blev det fastslået, at en fiktion gerne må indeholde virkelige personer, steder og hændelser, så længe man ikke er i tvivl om, at der er tale om fiktion. Og/eller at det har samfundsmæssig relevans.

90

I fiktionen skal vi kunne læse om, hvordan Gud bliver til, nemlig ved, at en lille bange og gennempryglet kostskoledreng ser ORD – store som køer – græsse på plænerne på Herlufsholm, og fantasien og tilflugten dermed bliver til. Begge ting – både Gud og Herlufsholm – eksisterer SAMTIDIG.

95

I fiktionen kan bygningen af de store digeprojekter på Lolland i slutningen af forrige forrige århundrede, højskolebevægelsen, økonomien og ødelæggelsen af landet blandes med MYTOLOGI, fordi de to virkeligheder kan findes SAMTIDIG.

100

I fiktionen kan det virkelige drab på en dreng i 1100-tallets England og den sejlvivede konspirationsteori mod jøderne, der blev spundet over det, fortælles af et kor af døde munke.

I fiktionen må man gå på to ben – det ene travende rundt i virkeligheden, det andet i fiktionen - SAMTIDIG, nutid og fortid kan ske SAMTIDIG, ALTING kan ske samtidig.

105

Det er fiktionens sandhed. Og den er forvandlende. Den forvandler ”det var i onsdags” til ”en hvilken som helst onsdag”, ”min onkel” til ”en hvilken som

helst onkel”.

110 Selvfølgelig giver det vanskelige dilemmaer i forhold til den besværlige
virkelighed med dens onsdage og onkler, men som der står i en anden af forårets
romaner

115 ”Det er umuligt at fortælle historien uden at spionere på alt og alle. Uden
forræderi går det ikke.”
Skal vi vise hensyn til virkeligheden? Selvfølgelig skal vi det.

120 Men uden den fundamentale frihed til at gå på togt i den for at fortælle mere
generelle og eksemplariske sandheder, uden den samtidighed ville fiktion kun
kunne handle om opfundne væsener, fx nisser (og der ikke noget galt med dem),
uden den ville fiktionen ikke kunne være relevant og tale om verden – og uden
den ville vi ikke kunne forestille os nye verdener og nye muligheder.

125 At vi i virkelighedens verden er blevet i tvivl om selve virkelighedens
holdbarhed, skal ikke gå ud over fiktionen. VIRKELIGHEDEN og
SANDHEDEN må både kunne findes i nonfiktionens diskussioner af, hvad
den er, og i fiktionen, hvor den æltes efter vores egne hoveder.

130 Og sikke der bliver æltet i jeres bøger! Sikke verdener, I har skabt ...

Vi kommer på besøg i habitatet, i blokkene, vi møder mischlinger, vi skal til
havefest med Werner med dobbelt-W, vi skal ud på ensomme øer og have besøg
af appelsinduftende fantasier, der hedder Maria, vi skal være sygeplejerske i
Vietnam i 1965, vi skal ned i Helvede sammen med Dante og ind i Fru Yeoms
135 butik for små mirakler, vi skal genrejse landsbyen og mærke det hårde
klassejetlag og fx stille os følgende spørgsmål:

140 ”Hvis forelskelse inkluderer den andens løgånd, nej, så er jeg ikke forelsket.
Hvem er også dét?”

Vi skal til en fremtid, der er crip, og vi skal læse om hvordan det er at være mand
uden at have været dreng.

145 Vi skal prøve at være hund, vi skal opgive den magiske tænkning og være
middelmådige, vi skal strikke og drikke og muligvis se en lyserød elefant, vi skal

være konger af Esbjerg, se spøgelser og ræse igennem Vesterbro og Skåne, og så skal vi til Grønland ...

150 Men først og fremmest skal vi ikke være bange for at skrive om virkelighedens
former og slet ikke frygte virkelighedens forargelser. For der sidder altid nogle
derude – et øråd, der vil stemme os ud, en klummeskribent med en skarp vinkel,
en forening, en karaktermorder, en shitstorm, en magtanalyse, et større hensyn,
en moral eller en magt, der vil bestemme, hvad der må skrives og tænkes, og som
155 mistænkeliggør og udskammer de skrivende.

Men i sidste ende fører den slags kun til censur, tavshed og konformitet. Kun
ved at skrive frit, læse og tænke og mærke læsningens fællesskab kan vi
gennemlyse løgnene, de alt for enkle sandheder, konspirationerne og opløse
160 skammen og frygten og gøre os klarere på, hvem vi er, og hvad det er for en
verden, vi gerne vil leve i.

Som der står i en roman fra i år:

165 ”At gruble i stilhed over det ufortalte fører ingen vegne. Vi finder kun svar ved
at fortælle.”

Velkommen til Gyldendals efterårsreception.

170

Kilde

Manuskript tilsendt af taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler.

Kildetype

Digitalt manuskript

175

Tags

Nomineret til Årets Danske Tale 2025, Velkomsttale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/simon-pasternaks-tale-ved-gyldendals-efterarsreception-2025>

180